

BUITEN

8^e JAARGANG N°. 19.

ZATERDAG 9 MEI 1914.

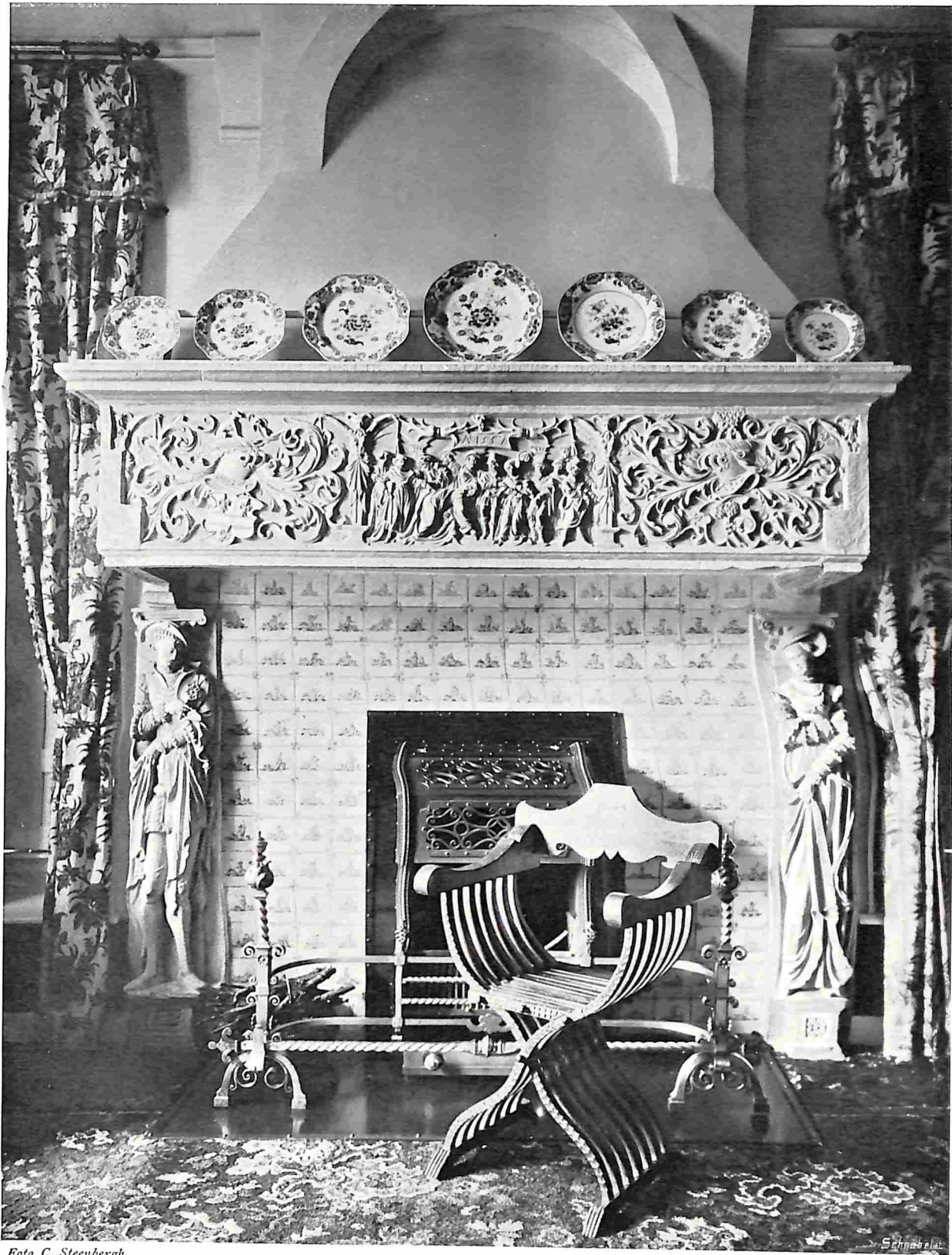

Foto C. Steenbergh.

SCHOUW IN HET KASTEEL TER HORST

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE GEHEIMZINNIGE VIOLIST, DOOR WILLIAM LE QUEUX (19) BLZ. 220	
SLOOPEND HERBOREN-NEDERLAND, VI, DOOR MR. DR. J. C.	
OVERVOORDE, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 222—225
LUTJEDAM (SLOT), DOOR COEN HISSINK	BLZ. 224
HET KASTEEL TER HORST, (SLOT) DOOR S., GEÏLL. BLZ. 219, 226—227	
EEN VORSTELIJKE VASTE-PLANT, DOOR E. TH. W., GEÏLL. BLZ. 228	
EEN LENTEBODE, DOOR E. TH. W., GEÏLLUSTREERD	229
DE REIGERSBEK, DOOR K. SIDERIUS, GEÏLLUSTREERD	229
EEN KNAPPE POLITIE-HOND, DOOR G.	230
LANDSCHAP, (GEDICHT), DOOR EDWARD B. KOSTER.	230
JACHTRIT, GEHOUDEN DOOR DE HAAGSCHE JACHTVEREENIGING OP DONDERDAG 30 APRIL L.L. ILLUSTRATIE.	230
DE LAATSTE VOSSENJACHT DER KON. VELUWSCHE JACHTVEREENIGING OP WOENSDAG 29 APRIL L.L. ILLUSTR.	230
ULSTER ONDER DE WAPENEN. ILLUSTRATIE	230

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie" of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten." Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

DE GEHEIMZINNIGE VIOLIST

door WILLIAM LE QUEUX.

(19) (Geautoriseerde vertaling.)

HOOFDSTUK XVI.

„E N nu, Jeans", zeide ik, terwijl ik een cigaret voor den dag haalde, en deze aanstak, „nu wil ik je iets vragen. Toen ik eergisteren een vest van me niet kon vinden, viel het me opeens in, dat jij het misschien per ongeluk tusschen jouw kleeren zoudt kunnen geborgen hebben. Ik ging daarom naar je kamer om ernaar te zoeken, en terwijl ik daar was, vond ik tusschen je spullen een groen fleschje, en daarbij een gebruiksaanwijzing. Ik doe er misschien goed aan je nu maar meteen te zeggen dat het vocht een zeer zwaar vergif was. Wat ik je nu wil vragen, is dit: wie gaf je dit fleschje, of hoe is het in je bezit gekomen? Ik was des te meer verbaasd het te vinden omdat je me dikwijls verteld hebt, dat je nooit medicijnen neemt van welken aard dan ook. Wie gaf je dit fleschje, Jeans?"

Terwijl ik dit zeide, was hij steeds onrustiger geworden. Toen ik zweeg, zeide hij nog niets.

„Waar heb je het vandaan?" herhaalde ik, terwijl ik hem in de oogen zag.

„Nu, meneer, om u de waarheid te zeggen, 't is me gegeven", zeide hij ten laatste, aarzelend.

„Door wien?" vroeg ik scherp.

„Door een dame, meneer".

„Heette die dame misschien Madame Joubert?"

„Nee, meneer", antwoordde hij snel.

„Wie was het dan wel?" vroeg ik, achteloos den rook van mijn cigaret naar boven blazend.

„Een jonge dame — die ik al een tijdje ken", antwoordde hij, blijkbaar verward door mijn nieuwsgierigheid.

„En — waar heb je haar het eerst ontmoet?"

Wederom zweeg hij een oogenblik.

„Nou, meneer, nou dat u 't vraagt, ik heb 'r dan voor 't eerst ontmoet in een variété, dat 't Coliseum heet".

„Sprak jij haar het eerst aan, of zij jou?" vroeg ik. „Hoe kwam ze er zoo toe, je dit fleschje te geven, en waarom gaf ze het je?"

„Ik leed aan zenuwpijnen, meneer", antwoordde hij dadelijk.

„Zij vertelde me dat zij een goedje had, dat er goed aan zou doen, en dat ze me wat zou sturen, wat ze dan ook deed. Dat goedje was het dat in het fleschje zat. Zei u dat het vergif was, meneer?"

vroeg hij met groote oogen.

„Juist".

Ik zweeg eenige oogenblikken, mij afvragend wat ik hem nu zou vragen. Ik bedacht, dat het misschien onvoorzichtig zou zijn

hem mede te deelen, dat het de inhoud van dat fleschje hoogstwaarschijnlijk geweest was, die hem zijn ziekte bezorgd had.

„En wanneer hield je ermee op, met 't nemen van die zeven druppels iederen avond?" zei ik eindelijk.

„Op den dag dat ik Londen verliet; ik vergat om 't fleschje mee te nemen. Die juffrouw vertelde me, dat als ik voortging met het nemen van zeven druppels iederen avond tot het fleschje leeg was, ik zoolang als ik leefde geen last weer van zenuwpijn zou hebben — en ik heb er vaak vreeselijke last van, meneer, zooals u weet. Ze zei, dat het goedje me zou in- inoc—"

„Ik vermoed dat zij „inoculeeren" zeide", antwoordde ik.

„En geloofde je haar?"

„O zeker, meneer. Waarom zou ik niet?"

„Dat was dus opgehelderd. De een of andere jonge vrouw had met opzet geprobeerd mijn bediende te vergifigen. Was zij een werktuig van Madame Joubert? Ik voelde mij hiervan overtuigd.

Nu viel er enkel nog maar te ontdekken wat de reden van deze vergiftiging was geweest. Wederom zag ik het verschrompelde

lichaam van den ouden man op haar bed liggen. Was ook hij een harer slachtoffers? En zoo ja, zat dan Gasperini achter deze

lage daden — of handelde de vrouw op eigen initiatief? Indien wat zij mij verteld had, waar was — of zelfs ook maar ge-

deeltelijk waar, dan was ik er zeker van dat Gasperini er ook bij betrokken was. Doch hoe kon ik, na alles wat er gebeurd was,

eenige verklaring van Louise Joubert als waar aannemen?

Tante vond mij dien avond aan het diner afgetrokken, en zeide mij dit.

Ik was aan het ontbijt zoo opgewekt geweest, verklaarde zij, dat zij bang was dat ik slecht nieuws ontvangen had, of, dat de

zaken, die ik in Paignton af te handelen had, tegengevallen waren. Aan deze laatste veronderstelling gaf ik voet. Het eenige

wat mij dien avond interesseerde was haar mededeeling dat Dando op bezoek bij zijn dokter was. „Goddank!" riep ik bij mijzelf

uit, „dan krijg ik dat ellendige beest niet weer onder mijn oogen!"

Het weer te Babbacombe was nog zoo heerlijk, dat ik er niet toe kon besluiten het Chalet reeds te verlaten, en als excuus voor

langer blijven maakte ik mijzelf wijs, dat het verblijf daar mij goed deed, en dat, als ik na een paar dagen naar de stad terug-

keerde, ik in des te beter conditie voor mijn werk zou zijn. Ik redeneerde verder dat tante mij graag bij zich had, en dat ik, door

daar te blijven, een liefdedienst verrichtte. Had ik niet zelf gewenscht te blijven, dan vrees ik dat, hoezeer de oude dame ook

aandrong op blijven, ik bij mijzelf zou gezegd hebben, dat ik moest heengaan terwijl ik nog welkom was, en dat ik mijn werk

niet mocht verwaarloozen, en dan zou ik direct mijn koffertje gepakt hebben en naar de stad teruggekeerd zijn.

In de „Western Morning Post" las ik het rapport van het onderzoek naar aanleiding van den dood van Mario Bondi. Ma-

dame Joubert was de voornaamste getuige geweest, en de jury had den dood toegeschreven aan „verval van krachten door

hoogen ouderdom". Er werd met geen enkel woord gerept van vuil spel. Ja, de jury drukte er haar verbazing over uit, dat de

oude nog zóo lang had geleefd. De indruk dien zij van het uiterlijk van het lijk had gekregen, was, dat de overledene „minstens

honderd" moest zijn.

Twee dagen later ontving ik een brief van Calvert, welks inhoud mij zeer verontrustte. Rosemary was, naar hij mededeelde, plotseling

en op onverklaarbare wijze ziek geworden. Er waren twee dok-

toren in Kensington geraadpleegd, en beiden begrepen er niets van, en waren niet in staat geweest een diagnose van haar ziekte

te stellen. Verder beschreef hij tot in bijzonderheden de symptomen van haar ziekte, en vóór ik den brief nog had uitgelezen,

trof het mij ten zeerste, dat Rosemary's symptomen feitelijk dezelfde waren als die van Jeans.

Onmiddellijk kwamen mij de woorden, die Madame Joubert dien dag in het Gerston hotel gebezigd had, weder in den geest.

Zij had mij verteld, dat Gasperini het op mijn leven voorzien had, en ook op dat van Rosemary. Kon deze ziekte van mijn geliefde

het uitvloeisel zijn van een nieuwe machinatie van hem? Ik las den brief tot het einde. Calvert eindigde met te zeggen, dat,

daar de lucht van Torquay Jeans blijkbaar zooveel goed had gedaan, hij van plan was Rosemary daar dadelijk heen te brengen,

en of ik zoo goed wilde zijn kamers voor hen beiden te nemen in het beste hotel, en een pleegzuster voor haar te zoeken.

Ten zeerste opgewonden ging ik uit om hem een telegram te zenden. Op het postkantoor viel het mij in naar Paignton te

telefoneeren om te informereeren of Madame Joubert nog in het Gerston Hotel logeerde.

Dit deed ze niet. Zij was juist den vorigen dag vertrokken, antwoordde de klerk. Ik dacht een oogenblik na. Ja, dat was

de dag van het onderzoek in zake den dood van Bondi. Zij moest heengegaan zijn zoodra dit afgelopen was. De gérant van het

hotel wist niet waar zij heen gegaan was, want zij had geen adres achtergelaten.

Een oogenblik later, na met iemand gesproken te hebben, kwam de klerk wederom aan de telefoon. Hij zeide dat de bagage

van de dame naar Paddington geadresseerd was.

Bij nader inzien ging ik Torquay niet in om kamers te bespreken, want er was mij juist iets ingevallen. Meer dan eens had ik tante

over de Calverts gesproken, en vooral over Rosemary, en ver-scheidene malen had zij den wensch te kennen gegeven met hen kennis te maken. Hier nu was een goede gelegenheid. In het Chalet waren verscheidene logeerkamers, groote, luchtige ver-

trekken, die op het zuiden lagen, en van waaruit men een prachtig vergezicht had op de baai en de kustlijn. Wat kon een zieke meer wenschen? Het liep juist tegen de lunch toen ik in het Chalet terugkeerde, en aan tafel maakte ik van de gelegenheid gebruik om tante den brief van Calvert te laten lezen.

Zoals ik wel verwacht had, was haar eerste gedachte voor Rosemary. Op welke manier kon zij het zieke meisje het beste helpen? Ik was van plan geweest tante ronduit te vragen of zij de Calverts wilde uitnoodigen bij haar te komen, doch zij was mij voor.

„Waarom”, riep zij uit, zoodra zij den brief gelezen had, „zouden wij hen niet vragen hier te komen? Ik zal het mij tot een genoeg rekenen zooveel van de ledige kamers als zij noodig hebben, tot hun beschikking te stellen, en ik geloof dat ik het hen hier even genoeglijk kan maken als zij het in een hotel zouden hebben. Ongetwijfeld zouden zij het hier veel rustiger hebben”.

„Dat zouden ze zeker, lieve tante”, antwoordde ik, en zoo werd het dan ook geschikt.

In zenuwachtige spanning zag ik de komst van mijn ziek meisje tegemoet.

Ik ontstelde hevig bij het zien van Rosemary's voorkomen, toen ik haar twee dagen later met George Calvert en de zuster van den trein haalde. Zij was bleek en vermagerd en in haar lieve oogen lag een uitdrukking, die ik er nooit tevoren in gezien had. Wat kon haar schelen, vroeg ik mij almaar af. En toen viel het mij opeens in, dat de uitdrukking in haar oogen precies gelek op de vreemde uitdrukking, die ik in Jeans' oogen tegen het midden van zijn ziekte had gezien — een zonderlinge, verre, onnatuurlijke uitdrukking, alsof het denkvermogen op de een of andere wijze was aangedaan. Ook in andere opzichten kwam haar toestand met den zijnen overeen. Dezelfde vermagering; dezelfde blauwe lippen; dezelfde zwarte kringen om de oogen. Wat kon dit alles beteekenen? Ik meende de oorzaak van Jeans' geheimzinnige ziekte ontdekt te hebben. Zou Rosemary's even geheimzinnige ziekte aan dezelfde oorzaak te wijten zijn?

Zij was zoo zwak, dat ik slechts met groote tusschenpoozen met haar spreken mocht. Telkens als ik dit deed, leek het mij alsof zij in elkaar kromp. Eens raakte ik haar aan, en zij deinsde voor mij terug alsof zij bang voor mij was. Sedert haar komst had ik haar niet gekust, en toen ik de uitwerking zag, die mijn tegenwoordigheid op haar had, achtte ik het raadzam mij hiervan ook verder te onthouden. Ja, haar geest zowel als haar lichaam had geleden, daarvan voelde ik mij verzekerd. O, dat deze vreeselijke ziekte toch spoedig mocht voorbijgaan, dat alle symptomen spoedig mochten verdwijnen; dat zij mocht gespaard blijven om mijn lief vrouwtje te worden! Haar toestand wekte mijn innigste medelijden, en deed mijn liefde voor haar zoo mogelijk nog aangroeien. Hoe zou ik nog kunnen blijven voortleven, als zij mij ontrukt werd? Zij leek mij reeds een deel van mijn leven geworden — een deel van mijzelf. Er was geen opoffering, geen pijn of ellende, die ik mij niet gaarne zou hebben getroost, zoo ik, door dit te doen, haar een spoedige herstelling had kunnen verzekeren. Er gingen drie dagen voorbij, doch haar toestand bleef onveranderd. Ik was met Calvert een wandeling gaan doen op het strand van Babbacombe, dat zoo vroeg in het seizoen bijna geheel verlaten was, en als gewoonlijk liep ons gesprek hoofdzakelijk over Rosemary. Ik had nem reeds gesproken over de overeenkomst in symptomen van haar en Jeans' ziekte, en had hem mijn ontdekking van het fleschje beschreven, en van het papiertje met Louise Joubert's schrift erop, en had hem ook verteld wat Jeans mij onder mijn kruisverhoor had meegedeeld. Plotseling bleef hij staan en wendde zich tot mij.

„Daar valt me iets in”, zeide hij, mij met een vreemden blik aankijkend. „Het verwondert me, dat me dat niet eerder is opgevallen”.

„Wat is het? Zeg het me”, riep ik uit, want ik zag, dat hij zeer geschrokken was.

„Enkel dit. Nog zeer kort geleden zeide Rosemary's kamenier plotseling haar dienst op, en ging bijna direct daarop heen. Zij gaf geen behoorlijke reden voor haar vertrek. Zij had zich in geen enkel opzicht te beklagen, en zei, dat zij zich altijd zeer tevreden had gevoeld in Hornton Street — zij was bijna een jaar in dienst bij Rosemary geweest. 't Eenige wat zij als reden voor haar vertrek opgaf, was, dat zij haar positie wenschte te verbeteren. Bijna direct daarop kwam er een jong meisje, dat zeide, dat Rosemary's kamenier haar had verteld dat hier een plaats open was, en dat zij haar had geraden er direct werk van te maken. Zij was een knap, schijnbaar zeer fatsoenlijk meisje, en liet haar getuigen zien. Rosemary informeerde en nam haar twee dagen later in dienst. Natuurlijk is het mogelijk dat het enkel een bloot toeval is, maar nog geen twee dagen nadat zij bij ons in dienst was getreden, begon Rosemary erover te klagen dat zij zich zoo raar voelde, en dat was het begin van deze lange, geheimzinnige ziekte”.

„Waar is die kamenier nu?” vroeg ik snel.

„In Hornton Street; ik vond het overbodig haar hier mede naar toe te nemen, omdat we hier toch ook nog een pleegzuster hebben. En bovendien maak ik liever geen misbruik van de gastvrijheid van je tante”.

Ik zweeg eenige oogenblikken, in gedachten verdiept. Het was mogelijk, dat het, zooals Calvert zeide, enkel een bloot toeval was. Aan den anderen kant was het zeer wel mogelijk, dat mijn achterdocht zeer gegrond was.

Tegen dat Rosemary een veertien dagen te Babbacombe was geweest, had haar toestand beslist een wending ten goede genomen. Haar magere, bleke wangen begonnen weder eenige kleur aan te nemen; het zenuwachtige bewegen der vingers was verdwenen; en de vreemde, pijnlijke blik, dien ik in haar oogen had opgemerkt, alsof haar geest had geleden, was langzamerhand aan het verdwijnen.

Het weder bleef prachtig, wat natuurlijk ook bijdroeg tot haar herstel. Want Rosemary, die soms net een kind was, was eigenaardig beïnvloed door haar omgeving, zooals dit het geval is met zoovelen met een artistiek temperament. Een tijdje van nat, somber weder was in staat naar geheel neer te drukken, terwijl heldere zonneshijn en blauwe lucht en het gezang der vogels het beste, wat in haar was, schenen op te roepen.

Ik moet bekennen, dat Calvert's verslag van hoe hij kort tevoren een nieuwe dienstbode aangenomen had, en de omstandigheden waaronder dit had plaats gehad, mij ongerust maakten. De reden dat ik achterdocht voedde, was, dat de symptomen van Rosemary's ziekte in alle opzichten zoo zonderling overeenkwamen met die van Jeans, en dat ze even geheimzinnig waren. Het kwam niet in mij op te veronderstellen, dat de lucht van Devonshire alleen Jeans' en Rosemary's herstelling bewerkstelligd had. Mijn theorie was, dat de patienten elk voor zich buiten de een of andere slechte sfeer gebracht waren, een sfeer, die geschapen was door een of meer personen met kwade bedoelingen. Op mij rustte de plicht te ontdekken wie deze personen waren, en ik was vast besloten dit te doen.

Ik voedde natuurlijk reeds sterken achterdocht.

Zoals ik wel verwacht had, was tante zeer veel gaan houden van Rosemary. Ook George Calvert mocht zij gaarne, en op zekeren middag dat ik met haar alleen was, ondervroeg zij mij zeer nauwkeurig aangaande hen beiden. Zij wenschte precies te weten wie zij waren, waar zij vandaan kwamen en hoe groot Rosemary's fortuin was. Natuurlijk begreep ik onmiddellijk waarom zij plotseling zoo nieuwsgierig geworden was, doch zij had geen vermoeden dat ik dit wel inzag, en ik moest mijn lachen inhouden toen zij plotseling zeide: „Ik ga iets zeggen, dat je hoogstwaarschijnlijk wel verbazen zal, en het is dit: Miss Calvert lijkt mij in ieder opzicht een zeer goede partij — zij is goed geparenteerd, knap van uiterlijk, en bijzonder innemend, en naar wat je me vertelt, is ze niet geheel onbemiddeld. Waarom vraag je haar niet, je vrouw te worden, Cyril? Ik bedoel niet dadelijk, maar wat later, als zij weer geneel de oude is. Jullie kunt hier allemaal net zoolang blijven als je verkiest; hoe langer jullie blijft, hoe liever ik het heb”.

„Lieve tante!” riep ik uit. „Ik —”

„Nu, en waarom niet?” onderbrak zij mij. „Het zou me niets verwonderen, als ze je heel lief ging krijgen. Denk er eens over, beste jongen. Er is geen haast bij, weet je. Maar zeer zeker zou het mij genoeg doen als dit nog eens gebeurde, erg veel genoeg zelfs, want ik mag Rosemary heel graag”.

„Het zou geheel nutteloos zijn als ik haar vroeg mijn vrouw te worden”, zeide ik, me goedhoudend.

„Maar waarom?” riep de oude dame uit. „Heusch, dat zie ik niet in.”

„Wel, omdat ik het haar al gevraagd heb,” antwoordde ik.

„Heb je het haar al gevraagd! Zoo! En heeft ze je dus geweigerd?”

„Integendeel, zij heeft mij aangenomen”, riep ik uit, plotseling lachend. „We zijn al van laatstleden Maart af geëngageerd — voorloopig nog maar in stilte. U is de eerste aan wie ik het verteld heb. Ik geloof, dat Calvert het wel vermoedt, maar zeker weten doet hij het niet”.

Ten zeerste aangedaan, nam tante mijn hand tusschen beide de hare. Dit verwonderde mij niet, want ik wist, dat zij veel van mij hield, en ook wist ik dat in lang vervlogen jaren zij zelf een liefdeshistorie in haar leven had gehad. Wat het precies geweest was, had ik nooit kunnen te weten komen. In al de jaren die volgden was zij ongetrouwd gebleven, hoewel, als de geruchten waarheid bevatten, dit niet was uit gebrek aan candidaten naar haar hand.

Nog langen tijd na deze onthulling bleef ik met tante praten, over het verleden, het heden en de toekomst.

„Zie je”, zeide ze eindelijk, nogal droevig, „veel jaren heb ik niet meer te leven, en daar jij mij een geheim hebt toevertrouwd, wil ik jou er nu ook een influisteren. In mijn testament kom jij voor als erfgenaam van het Chalet en van een som, aanzienlijk veel grooter dan noodig is om je onbezorgd te kunnen doen leven. Nu je dit innemende, mooie meisje gaat trouwen doet het mij dubbel genoeg dat ik dit gedaan heb, en ik hoop slechts, dat jullie allebei heel, heel gelukkig zult worden”.

Ik was op het punt om haar hartelijk te danken voor haar groote edelmoedigheid, toen de meid binnenkwam, met de boodschap dat er een dame was om mij te spreken.

„Hoe heet ze?” vroeg ik.

„Zij wou geen naam opgeven, en zei, dat zij een kennis van u was, en dat ze u 's verrassen wou”.

Tante keek mij een beetje verwonderd aan

„Bedenk eens aan welke kennissen je verteld hebt, dat je hier loogert”, opperde zij.

„Hoe ziet zij eruit?” vroeg ik aan de meid.

Zij gaf mij een beschrijving; en dadelijk begreep ik, wie mijn bezoekerster was.

(Wordt vervolgd).

SLOOPEND HERBOREN-NEDERLAND.

STADSGEZICHT TE DELFT MET DE CAMARETTEN (RECHTS) EN DE VLEESCHHAL (LINKS).

Naar een teekening in het gemeente-archief te Delft.

SLOOPEND HERBOREN-NEDERLAND.

VI. DE KLEINERE STEDEN EN HET PLATTELAND VAN ZUID-HOLLAND.

IN mijn artikel over Rotterdam toonde ik aan hoe de groote ontwikkeling van deze stad noodlottig werkte op het behoud van de in 1813 aldaar nog aanwezige monumenten. Voor de overige steden in Zuid-Holland was deze invloed niet zoo krachtig, doch daartegenover waren dikwijls juist de mindere welvaart en de uittocht der meer gegoeden de oorzaak van het verval van menig oud patricisch woonhuis. In de eerste jaren na 1813 heerschte in de meeste stadjes zeer veel armoede bij de lagere bevolking, en bij de meer gegoeden deden zich nog te zeer de naweënen van de algemeene malaise gevoelen, om veel animo te wekken om de oude huizen te verlaten voor nieuwe luxe woningen. Er werd wel nu en dan een geveltje gesloopt en veel werd er ook in die jaren bedorven, doch het geheel bleef nog vele jaren vrijwel ongewijzigd. Er werd nog geen behoefte gevoeld aan moderne winkels met groote, breede uitstalvensters en zelfs de wat sombere huizen met luifels bleken nog geregeld huurders te vinden.

De oude wallen en torens hadden grootendeels hunne militaire beteekenis verloren, doch zij golden nog als symbolische afsluiting van het stadsgebied, waarbuiten slechts enkele bescheiden nederzettingen aan de hoofdwegen zich vormden. De oude geslachten bleven in de patricierswoningen gevestigd, al hadden hun vertoon en hun bedieningstoeft soms reeds veel van den ouden luister ingeboet.

Voor de bescheidener beurzen was gewoonlijk in de stad zelf nog ruimte genoeg beschikbaar voor het stichten van nieuwe gebouwen, zoodat dit niet ten koste van de oude gevels behoefde te geschieden, al waren niet alle stadjes zóó op den groei gebouwd als Vianen, waar thans nog binnen de oude grachten wel voor een dubbel aantal inwoners plaats te vinden is. Alleen te Brielle werd bij den ombouw van de vesting een deel van een bestaand stadsgebied afgebroken om aan de vesting een beter verdedigbaren vorm te geven.

Langzamerhand werd het echter moeilijk om steeds gegadigden te vinden voor de beschikbaar komende kapitale huizen van de regeeringsgeslachten. Voor de bescheiden burgers waren die oude paleizen te kostbaar en zoo werden die in verschillende woningen gesplitst of in winkels en hotels veranderd, gewoonlijk ten koste van het uiterlijk aanzien, of zij geraakten geheel in verval bij gebrek aan voldoende onderhoud.

Dit laatste lot trof in het bijzonder de huizen, die de rijke kooplieden en industrieelen dicht bij hun bedrijf, in minder riante stadsgedeelten hadden gebouwd, terwijl die in de deftige buurten nog eerder aftrek vonden.

Later werkte de concurrentie onder de winkeliers zelfs in de kleinste plaatsen er toe mede om menig mooi oud geveltje op te offeren voor den lust naar groote luchtige ruimte voor het uitstellen der winkelwaren. Gedurende vele jaren werd die behoefte niet gevoeld, doch zoodra er één begon om door eene nieuwe pui zijne concurrenten te overbluffen, kon men er vast op rekenen, dat ook anderen zich genoopt zouden vinden om dit voorbeeld te volgen en wel gewoonlijk ten koste van de oude gevels.

Stadjes als Brielle en Oudewater hebben nog vrijwel hun karakter behouden, doch in de later meer bloeiende plaatsen als Dordrecht, Leiden, Gouda en Delft, is reeds veel ingeboet van het oude schoon, al moge daar nog menig statige oude gevel het stadsaspect blijven versieren.

Later werkten vooral twee invloeden mede om oude gevels te doen verdwijnen, namelijk de trek naar de groote steden en de uitbreiding van de steden buiten de oude stadswallen.

Op het platteland werd vooral de eerstgenoemde invloed onderzocht, doch daar was gewoonlijk het verschil niet zoo groot tusschen de heerenhuizen en die der meer eenvoudige burgers, zoodat de door de rijkere geslachten verlaten woningen eerder nieuwe bewoners vonden. Buiten de kom der dorpen werkte het conservatisme der boerenbevolking geruimen tijd gunstig voor het behoud der oude statige boerderijen, totdat ook hier de meerdere dan meestal des te ongelukkiger, omdat de nieuwbouw werd opgedragen aan dorpsstimmerlui, die de overgeleverde kunstontwikkeling uit den gildentijd misten, en die hunne van nieuwigheid glinsterende produkten niet wisten te doen aanpassen aan de omgeving. Men heeft slechts een tochtje te maken langs de groote hier aan landelijk schoon is verloren gegaan.

Enkele malen werden dorpen door groote rampen geteisterd, waardoor een groot deel van de kom van het dorp verloren ging, zooals bij de groote dorpsbranden te Hazerswoude in 1842 en te Bodegraven in 1870.

Het aantal particuliere huizen, dat na 1813 is gesloopt, valt zelfs niet bij benadering te schatten, daar men eerst in de laatste

twintig jaren aan het verdwijnen hiervan eenige aandacht heeft geschonken. Alleen voor Dordrecht is althans een vrij volledig beeld te geven van hetgeen in de laatste zeventig jaren werd gesloopt. Geen stad in Holland kon wedijveren met de grijze Merwestad in rijkdom van architectuur; de oude hoofdstraten gaven nog bijna huis aan huis mooie gevels, die getuigen van de vroegere groote welvaart van deze stad, en ook in de bescheidener straten prijken hier vele kleine kunstwerken, dank zij de bepaling in een ouden gildebrief, die aan de metselaars voorschreef om voor hun gildeproof een gevel aan een der achterstraten op te trekken. Zelfs nu nog is het een lust om hier rond te wandelen, hoeveel ook reeds verdwenen is van de oude pracht. Gelukkig hebben juist hier de oude huizen reeds vrij vroeg een kundig bewonderaar gevonden in een bescheiden artiest, die op zeer gelukkige wijze de stemming van die half verweerde huizen wist weer te geven. De schilder J. Rutten heeft nagenoeg elk huis van eenige beteekenis, dat in zijn tijd werd gesloopt, in beeld gebracht en zijne voor de oud-vaderlandsche bouwkunde zoo belangrijke teekeningen en schetsen hebben hunnen weg gevonden naar de prentverzameling van het gemeente-archief en vooral naar de hoogst belangrijke particuliere collectie van Mr. S. van Gijn.

Dordrecht levert daardoor meer materiaal dan eenige andere stad, al werd in andere steden dikwijls nog veel erger huis gehouden; alleen bleven ons uit Dordrecht althans de afbeeldingen bewaard, terwijl elders alles verdween, zonder ook zelfs een beeld van het verlorene achter te laten.

Uit de laatste jaren zijn de verliezen voor Delft, Dordrecht en Leiden vrij nauwkeurig te bepalen. Voor Delft verscheen eene korte lijst der voornaamste gebouwen, uitgegeven door de Mij. van Bouwkunst, en voor Dordrecht en Leiden werden in 1900 en in 1907 uitvoerige beschrijvingen der oude gebouwen gepubliceerd (1). Men staat verbaasd, als men ziet hoeveel aldaar in die enkele jaren is verdwenen, zonder dat in de meeste gevallen de noodzakelijkheid voor afbraak aanwezig was. Van de te Dordrecht in 1900 beschreven gebouwen noteerde ik er 23, die sinds dien tijd zijn afgebroken, en 6 waaruit belangrijke interieurs zijn verkocht. En dit betreft alleen nog maar de meer belangrijke gevels en betimmeringen, daar van het sloopen van eenvoudige trap- en topgeveltjes het bericht zelfs niet naar buiten de stad pleegt door te dringen. Ook te Leiden valt reeds heel wat als gesloopt of verminkt te noemen, dat nog in 1907 aanwezig was. Hier zijn het echter vooral de kostbare interieurs, waarbij veel verliezen te melden zijn.

Staan wij thans een oogenblik nader stil bij enkele van de merkwaardigste particuliere gebouwen, die te Dordrecht gesloopt werden. Een zeer geschonden fragment van een vroeger waarschijnlijk met beelden voorziene gothischen gevel aan de Wijnstraat 104, verdween in 1912. De gothische gevels van de *Windasboog* aan de Wijnstraat 70, uit 1558, gesloopt in 1890, (afb. op de volgende blz.) toont nog het oud-Dordtsche type, dat met eenige wijziging tot ver in de 18de eeuw bij baksteengevels werd nagevolgd. De zwaar geprofileerde togen, die de boogvelden boven de ramen ompannen, rusten op de eerste verdieping op kolonnetten en op de bovenverdieping op draagstukken en kopjes. De boogvelden zijn beneden met een driepas-vulling versierd, waarvan de naar het midden gebogen punten later meestal met in zandsteen gesneden leliepunten voorzien werden. De kolonnetten werden soms rijk versierd, gelijk nog te zien is aan de goed gerestaureerde huizen de Sleutel en de Rozijnkorf. Na het begin der 17de-eeuw werden deze kolonnetten algemeen door draagkopjes vervangen en later werd het type in hoofdzaak slechts voor lage gevels toegepast.

Merkwaardig is bij den *Windasboog* het smalle derde toogje aan de rechterzijde. Men vond dit ook, doch aan beide zijden, aan het in 1891 gesloopte huis de *Drie Mollen* uit 1572, en aan het in 1895 gesloopte huis 's *Gravenhage* aan de Wijnstraat. Verwant met deze gevels waren 't *Schaeck*, gesloopt in 1879, en de *Eenhoorn* uit 1572.

Een gewijzigd type gaf het huis de *Drie Mollen* uit 1572, gesloopt in 1857, met rijken laat-gothischen gevel, met geprofileerde eggen en van boven rechthoekig afgesneden togen, geheel vrij van de daartusschen geplaatste vensters met metselmozaïek in de boogvelden.

Een ander niet minder belangrijk type toont ons (afb. hiernaast)

1) Oude Gebouwen te Dordrecht, met 41 afb., 1900 en Oude Gebouwen te Leiden, met 89 afb., 1907.

SLOOPEND HERBOREN-NEDERLAND.
DE HUIZEN HET CRUYS EN SAMSON TE DORDRECHT,
GESLOOPT IN 1847.

het huis *Sint Joost* aan de Aardappelmarkt, nu Gravenstraat N°. 43 en 44, hoek Kuipershaven, uit 1625 en in 1876 afgebroken. Men vindt hierbij op de eerste verdieping togen als bij de *Drie Mollen* en op de tweede verdieping het gewone Dordtsche type. Aardig zijn de houten onderpui en de sierlijk gesmeede ankers.

De afbeelding boven op deze bladz. toont de huizen *het Cruys* en *Samson*, aan den hoek van de Nieuwbrug, die in 1847 gesloopt werden voor de verbreding van den toegang tot de Nieuwbrug. Het voorste huis heeft eene verdieping met kruisramen recht in den gevel, met driehoekige bekroningen boven de ramen en voluutvormige versieringen langs de zijden. Het huis *Samson* sluit aan bij het gewone Dordtsche type. In dit laatste huis woonden van 1623—1658 de bekende schilder Aelbert Cuyp en zijn vader Jan Gerritse Cuyp.

Een laatste voorbeeld van eene dergelijke houten onderpui vonden men tot 1898 aan de toen afgebroken huisjes aan de Boomstraat.

Uit het einde der 16de en het begin der 17de eeuw werden verder o.a. gesloopt de huizen de *Salamander* uit 1576, in 1871, *Loosduynen* uit 1605, en nog een huis aan de Groote Kerksbuurt uit 1601, beiden in 1883, de *Gouden Reael* aan de Groenmarkt 33 in 1894, de *Kroon van Denemarken* aan de Wijnstraat 83 in 1840, *Emden* aan de Varkenmarkt in 1887, de *Monnik* en 's *Gravenhage* aan de Wijnstraat in 1840, terwijl het huis de *Vijgenboom* aan de Voorstraat 322, waar in 1580 Charlotte Brabantina, de vijfde dochter van prins Willem I geboren werd, in 1896 geheel uitbrandde. Dit huis was uitwendig reeds grootendeels gemoderniseerd, doch had nog een zeer mooie binnenpui en goed gesneden vensterkozijnen. Een afwijkend type vertoonde de aan de Keyser toegeschreven gevel aan het Vlak, hoek Nieuwe haven, uit omstreeks 1620, die in 1912 wegens bouwvalligheid werd afgebroken.

Hiermede zijn nog slechts de merkwaardigste gevels uit dien tijd genoemd, waarnaast nog tal van bescheidener aardige trapgeveltjes verloren gingen.

Uit de tweede helft der 17de eeuw valt speciaal te wijzen op *Rodenburg*, afgebrand in 1879, drie gevels aan de Voorstraat 151—155, afgebroken in 1892, het aardige groepje trapgeveltjes

SLOOPEND HERBOREN-NEDERLAND.
HET HUIS ST. JOOST TE DORDRECHT, GESLOOPT IN 1876.

aan de Lindegracht 16—24, gesloopt in 1900, en het sierlijke trapgeveltje *de Twee vergulde Beilen* aan de Voorstraat 312, uit 1632, dat in 1912 viel, niettegenstaande er subsidie voor de restauratie was toegezegd door gemeente en vereenigingen.

Ook van huizen uit later tijd vallen eenige verliezen te melden, doch deze beperken zich meest tot minder belangrijke trap- en tuitgeveltjes. De beneden op deze bladzijde geplaatste afbeelding toont de rijk versierde barok kroonlijst uit 1736, van een huis aan de Wijnstraat 95, dat in 1907 werd gesloopt. Het snijwerk van de kroonlijst werd gekocht door den schilder Alex. Straus te Ixelles bij Brussel. Het huis waar W. J. van der Linden van Slingeland (overleden in 1784) woonde en dat diens bekende schilderijen collectie herbergde, viel in 1850 voor den bouw van de Sociëteit de Harmonie.

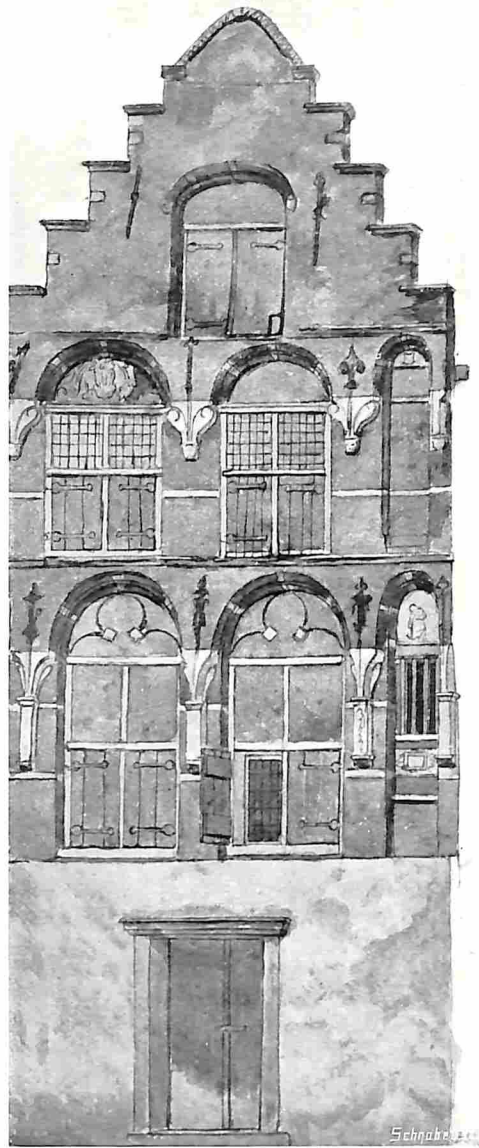
Ook in andere steden en vooral in Gorinchem en Oudewater ging veel verloren, doch wij missen daar de gegevens om hiervan het belangrijkste uit te kiezen. De lange lijst zoude ook te eentonig worden. Slechts bij enkelen wil ik nog even stilstaan. De op de volgende bladzijde afgebeelde gevel te *Gorinchem*, aan de Oost-Kalkhaven, uit c. 1610, en voor enkele jaren gesloopt, is merkwaardig wegens de dubbele boogjes met buiten den boog doorgevoerde radiaalsgewijze geplaatste sluitstenen en de op consoles geplaatste pilasters der eerste verdieping. Het huis was zeer vervallen en in verschillende kleinere woningen gesplitst. Het balkon en de fraaie deuren waren reeds lang verdwenen en zijn door den teekenaar uit eigen smaak er bijgevoegd.

De mooie trapgevel aan de Markt 238 te *Oudewater* levert het voorbeeld, hoe ook met den besten wil weinig is uit te richten tegen kwade trouw van de bezitters. Toen bekend werd, dat deze fraaie gevel dreigde geschonden te worden door het uitbreken van de onderpui, wist Jhr. Mr. V. E. L. de Stuers den eigenaar te bewegen om zich tegen eene schadevergoeding contractueel te verbinden, om den gevel niet te wijzigen en om dit bij verkoop ook aan den nieuwen verkrijger als plicht op te leggen. Nauwelijks was echter de schadeloosstelling ontvangen of de eigenaar verkocht het perceel aan een strooman en deze aan den gegadigde, die nu als derde persoon niet meer door het contract gebonden was en terstond de onderpui deed uitbreken! Onder de aardige gevels, die te Oudewater verloren gingen, vallen verder nog te noemen: Wijnstraat C. 18 uit 1615, Oude Huygensteeg B. 318, Korte Havenstraat B. 137 en Capellestraat B. 250. Te *Leiden* werd eene deftige pilaster gevel aan de Breestraat grootendeels uitgebroken voor een schreeuwerigen glazen uitbouw van een café en viel in 1907 het huis Hooigracht 15 uit 1684, met typische gevel-indeeling en met beeldwerk in den top, dat herinnerde aan de eerst zoo bloeiende saaidraperie en zoo vielen er ook een aantal andere meer of minder belangrijke gevels aldaar aan het Rapenburg, de Breestraat en het Utrechtsche veer N°. 2 (in 1909), de Haarlemmerstraat, de Papengracht, enz., waarvan nog eenige fragmenten in het Stedelijk Museum behouden bleven, evenzoo te Gouda, en elk jaar brengt ons berichten van nieuwe verliezen. Uit *Delft* vallen speciaal te vermelden

SLOOPEND HERBOREN-NEDERLAND.
KROONLIJST VAN HET HUIS WIJNSTRAAT 95 TE DORDRECHT, DAT IN 1907 WERD
GESLOOPT.

Naar een foto van het Rijksbureau voor monumenten, te 's-Gravenhage.

SLOOPEND HERBOREN-
NEDERLAND

HET HUIS DE WINDASBOOG TE
DORDRECHT, GESLOOPT IN 1890.
Naar een tekening van J. R. Uiten in de col-
lectie van Mr. S. van Gijn.

den het huis *Schaik* aan de Hipolytus-buurt met laat-gothischen gevel, een interessante tuitgevel aan het Noordeinde, hoek Kolk, een mooie trapgevel Verversdijk 8, het hoekhuis aan den Ouden Langen Dijk en Wijnhaven, met gothische bogen en typische overmetse- met gothische huizen aan het Oude Delft ling, de deftige huizen aan het Oude Delft 87 en 137, 139 en Voorstraat 78 en de gevel aan de Koornmarkt 770, waarvan de fraai gesneden eikenhouten kolonnetten uit de kruisramen thans in het Museum van Meerten zijn geplaatst. Dergelijke kolonnetten bezit het Museum te Leiden, afkomstig van het in 1860 afgebroken huis aan de Papengracht, waaruit ook zeer mooie vroeg 17de eeuwsche beschilderde ruitjes afkomstig waren, die naar Parijs zijn verkocht, doch bij het vervoer totaal zijn vernield.

Tot slot verwijs ik nog naar twee belangrijke Delftsche gevels, waarvan de eerste boven dit artikel en de tweede op blz. 225 is afgebeeld.

Op het stadsgezicht rechts ziet men de Camaretten, die haar naam ontleenden aan de kamertjes der visselaars, die hierin gevestigd waren. Later toen het huis in verval kwam, werd er eene beruchte herberg gevestigd, waarvan allerlei phantastische verhalen de ronde doen. Het huis is over het water gebouwd en men beweerde, dat de daar in hokkende sirenen de argelooze bezoekers letterlijk leegplunderden en dan de lijken door een valluik in de gracht deden verdwijnen. Of dit verhaal historisch juist is, kan ik niet nagaan, doch het teekent den naam, waarin de bewoonders zich mochten verheugen.

Het gebouw links is de *Vleeschhal*, waaruit later de versiering met koeienhorens verwijderd werd. Ook de vischhal is nog aanwezig, zij het niet onveranderd.

Het tweede gebouw is het *Venduhuis* aan de Voorstraat, uit de 2de helft der 16de eeuw, dat reeds zijn ouden top had verloren, doch nog vele jaren had kunnen trotseeren. Het werd aangekocht voor het bouwen van eene nieuwe R. K. pastorie bij de H. Hipolytus kerk en is daarna, in 1910, gesloopt. 1)

(Wordt vervolgd.) J. C. OVERVOORDE.

1) Een nog aanwezig hiermede overeenkomend huis aan de Koornmarkt 64 dateert uit 1555.

LUTJEDAM.

(FRAGMENT) (Slot.)

BENEDEN in de alcoof pakte ik fluks uit en zocht al de pruiken, baarden, costuums en verdere benodigdheden voor de in de revue zoo dikwijls gecreëerde typen bij elkaar: een boer, een admiraal, een bidermeier, een bandiet, een Fransch officier, een matroos, een oud heer-tje, een Turk, — ik had er nog meer, doch dit waren wel de uiteenloopendste. Als voor een transformatie-stuk stalde ik de typen naast elkander uit: bij elk costuum de behorende pruiken, baarden, wandelstok, pijpje, kromzwaard, parapluie, enz. En toen gauw de spiegel schuin gezet, mijn toiletkest er voor, twee kaarsen op flesschen er naast aangestoken in de donkere alcoof, en de deur van mijn kleedkamer dicht gedaan. De dag begon te kantelen, en ik regelde mijn maskerade zoo dat ik, hoe donkerder 't werd, des te buitengewoner type zou maken: ik wilde in elke creatie 't huis uitstappen, over 't pleintje kuieren, iets koopen misschien in een der open winkels, en dan weer in huis terug. Houding, gang, stem, gelaat, mijn geheele wezen zou ik telkens zoo veranderen, dat zwoer ik, dat niemand mij herkennen zou: bescheiden, met een beetje schmink en poeder maar, een enkel vaag griemelijntje zou ik, zonder te chargeeren, in natuurlijke mimiek en zuiver van binnen geschapen en van buiten streng volgehouden typen, mijn transformaties zoeken te verkrijgen.

Boord, jas, vest hing ik over een stoel en 't viel mij plots in hoe makkelijk daarvan, met eenige toevoeging, een menschenpop te maken moest zijn die ik voor 't raam ops:ellen en voor mijzelf laten doorgaan kon. Ik haalde de lange stoffier uit de keuken (de wraakzucht stookte mijn vindingrijkheid tot kookhitte), stak de steel door een stoelleuning, omwikkelde de stoffier met een krant en hing er

SLOOPEND HERBORNEN-NEDERLAND
HET VENDUHUIS TE DELFT, GESLOOPT IN 1910.

Naar een foto van het Rijksbureau voor monumenten te 's-Gravenhage.

mijn jas en vest over, beide einden in de armgaten, dat het was of er schouders onder zaten. De borst vulde ik wat op — 't wit van de krant kwam door de vest-opening goed uit als een frontje — en ik spelde er de boord met 't gestrikte dasje op, van buiten gezien moest dit al den indruk van een mensch zonder hoofd maken. Maar hoe kwam ik aan een hoofd, mijn hoofd? Ik zocht rond. Op de schoorsteen stond mijn aarden tabakspot, — een negerkop. Die kon ik voorzichtig op de stoffer zetten, de hals tusschen de boord-ronding; doch hoe kreeg ik ze blank? Schminken. En in het alcoofje, bij de brandende kaarsen, schminkte ik den neger blank met rose wangetjes, zette hem een blonde pruik op — ik had toen nog een mooien vollen haardos — en plaatste hem voorzichtig in den halsboord. Toen schoof ik stoel, bezem — de geheele mensch-pop behoedzaam bij het venster, het hoofd wat verborgen achter de gordijnen, zoodat men van buiten af inziende, zweren moest dat ik er zat... En toen mijzelf veranderd. Mijn donkere broek hield ik aan: die kon dienst doen voor den boer, 't deftige ouwe heertje, voor den den bidermeier, den Franschen officier en den admiraal: dat hielp al veel in de snelheid van verkleeden.

Eerst zou ik den boer maken: een plompe jonge boer, blond met gezond blozend gelaat, een beetje dom, dikke neus-stomp, ringetjes in de ooren en een beginnend keelbaardje. Boezeroen, kleurig dasje met vergulde knopen, kort wambuis, pet met kwastje — alles lag bij de hand, tot pijp, tabaksdooz en geldbeursje toe. Opgewekt als voor een voorstelling door 't weer ruiken van schminken en mastiek-geuren, rap van routine, transformeerde ik me, stak wat geld in het beursje, stopte 't pijpje; en de zuster instrueerend dat ze de gordijnen moest ophalen, 't raam openzetten en een servet buiten 't venster uitslaan alsof wij juist gegeten hadden, schoof ik de mensch-pop op bezem en stoel, mijn plaatsvervanger, voorzichtig nog iets dicht bij het raam.

Het was nog licht, doch de glans was al van den dag af en 't zou wel gauw gaan schemeren. Mijn rug stevig rondend, handen in de zakken, stapte ik met wijde plompe passen mijn huis uit, stak het pijpje op, lichtte voor mijn namaaksel achter 't raam — 't voldeed best zoo — even de pet en slungelde rook-smakkend, 't pleintje op. Onderweg keek ik nog eens om en zag de zuster en mijn vrouwtje boven voor 't raam zitten, schijnbaar argeloos uitkijkend op 't dooie pleintje. Er gingen niet veel menschen: enkele Lutjedammers langs de winkelrij, eenige verderop over 't pleintje — doch ze hadden geen erg in mij. Ik keek ook eens naar mijn overburen en meende wel de be-

langstelling op mij gevestigd te zien, doch erg merkbaar was het niet. Dat zou straks wel komen, dacht ik. In 't sigarenwinkeltje vroeg ik, met gul-open schreeuwstem, om een half pond beste rooktabak. De winkelier had me zeker niet uit mijn huis zien komen; hij gaf niet het minste blijk van verbazing, doch hielp me nederbuigend vriendelijk. — Goed weertje! zei hij; en ik: — jao man, bestig, greujzaam weer, hoor!... En na uit 't kleurige beursje betaald te hebben en — genaovond!... gewenscht, sjokte ik weer 't pleintje over, naar mijn huis, de enkele voorbijgangers ook vriendelijk genaovond wenschend. Onderweg zag ik dat de kerkdeuren, in de zijstraatjes, wagewijd open stonden, en dat gaf mij den inval om de volgende typen door de kerk uit een der zijstraatjes op 't pleintje te laten komen; ik moest dan door de communicatie-deur eerst de kerk binnendringen. De deur kon ik immers openen!

De zuster stond me thuis al op te wachten en verhaalde, dat er eenige verbazing onder de kijkers in de huizen aan de overzij was gekomen. Nu was 't zaak, gauw de tweede type te maken: het ouwe heertje. De zwarte broek kon ik aanhouden, en in de gekleede jas, die bij deze figuur hoorde, had ik indertijd voor 't snelle verkleeden, boord en das vastgenaaid, zoodat ik niets te doen had dan maar de jas dicht te knopen, een grijze pruik op te zetten, de bruinige rooie tint weg te vegen en een bleekere te leggen met wat schmink en poeier, mijn neus netjes lang en spits te fatsoeneeren, een groote bril met koperen montuur op te zetten — en klaar was 't heertje. Ik schminkte nog gauw een paar voortanden weg, nam de hooge hoed, en de stok met ivoren knop, trok mijn gezicht in de plooi en verdween, door de communicatie-deur, in de schemerige kerk...

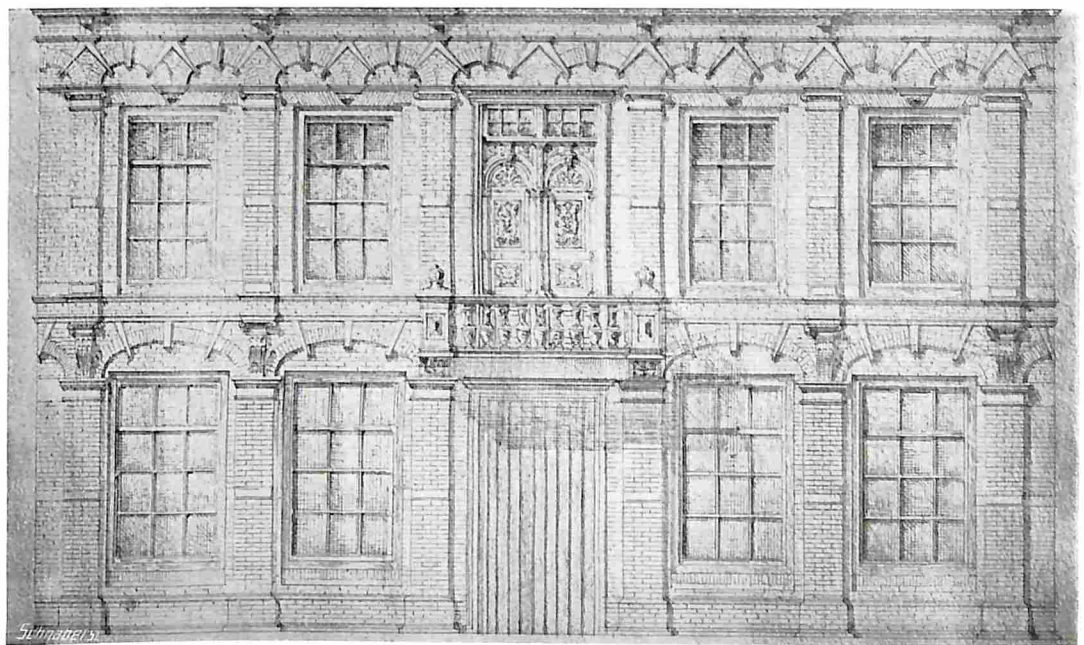
En zoo verscheen dan uit een der zijstraatjes langs de kerk een deftig ouderwetsch oud heertje, met gestaag pensief hoofdgeschud en mond-gemurmur, en wandelde met zijn antieke stok eerwaardig midden over 't pleintje, eenzelvig langs de nieuwsgierige voorbijgangers heen, hier en daar eens stil staand om zich te oriënteren en dan weer verder gaand, op de apotheek af, waar hij, behoedzaam stok-steunend 't stoepje op, binnenging en langzaam voornaam met ouwelijke kraakstem om vlier en kamille vroeg. Ik zag aan des apthekers vinnig onderzoekend gelaat, dat hij me niet herkende, — zat ik niet openlijk voor mijn raam? — doch wel in verband zocht te brengen met 't beruchte huis aan de overzij: zijn stekelige oogjes tuurden ten minste telkens dien kant uit. En daar ging 't ouwe grijze heertje weer 't pleintje over, mummelend en kopje-schuddend, in eigen afgetrokken gedenk verloren, dwars door een groepje babbellende Lutjedammers, die hem verbaasd nastaarden, — zich hier en daar weer oriënterend, om in een zijstraatje te verdwijnen, aan de andere zij der kerk dan waar hij uitgekomen was...

Bij de communicatie-deur stond de zuster me weer op te wachten, en boven klapte mijn vrouwtje in de handen. Gelukkig waren haar ramen dicht.

Nu moest de matroos naar buiten: een ruwe fiksche klant met braniekraag en tricot. Weldra stapte hij ferm in wiegende matrozen-gang 't eene zijstraatje uit, pootig door de aangewassen menschen-groepjes heen die schuw uiteen-weken, en bestelde met zware stem in 't sigarenwinkeltje cordaat een stuk niggerhead — dat er gelukkig voorradig was — betaalde uit een hand-vol geld. los uit de broekzak gegrabbeld, bromde tegen den winkelier: — dank je, cheffie! — tikte aan de muts en deinde dwars tusschen de beteueterde Lutjedammers heen 't andere zijstraatje in en was verdwenen...

— Er kwamen al meer koppen voor de ramen, zei de zuster, terwijl ze me inliet; en van boven klonk weer klap-applaus.

Toen verscheen een stijve bidermeier op 't inmiddels duisterende

SLOOPEND HERBORNEN-NEDERLAND.
VOORGEVEL VAN EEN HUIS AAN DE OOST-KALKHAVEN TE GORINCHEM, ENKELE JAREN GELEDEN GESLOOPT.

Naar een teekening op het Rijksbureau voor monumenten te 's-Gravenhage.

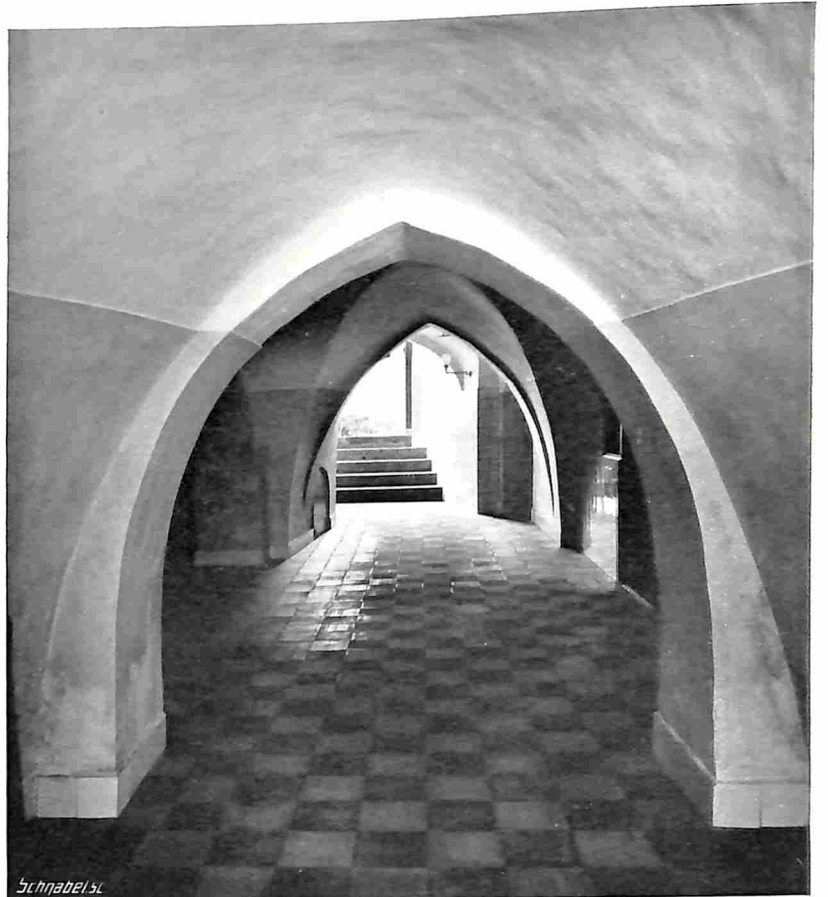
pleintje; vreemd keek hij tegen de vreemde huizen op en wandelde bedaardig vlak langs de ramen van de winkel-rij waar ook al gezichten kwamen gluren. De voorbijgangers bleven verbaasd staan, hem nakijkend, en de groepjes avond-drentelaars midden op 't pleintje rekten nieuwsgierig hun halzen uit zonder naderbij te komen. Dank zij mijn valsche neus en mooie pruik met baardstukjes, was ik in de schemering onherkenbaar en wandelde langzaam, stijf, het pleintje weder af....

Mijn vrouw trappelde geestdriftig en riep! hoerah!... en de zuster zei, dat alles keek wat oogen had. 't Werd nu zaak, vlug voort te maken met de overige typen, voordat de nieuwsgierige verbazing der pleintjes-gasten overging in daden, ofschoon ik een vast vertrouwen had op de aangeboren luie laffe eigenschap van de Lutjedammers, om wel te kijken, doch niet gauw tot handelen over te gaan.

Vlug en ferm, met donkere knevels en sik onder den scherpen neus, kwam nu de Fransche officier uit een der straatjes aanstappen, de sabel kletterend over de steenen, en screef voornaam en zwierig langs de verbaasde luchtje-scheppers die allen beleefd groetten. Hij vroeg in 't sigarenwinkeltje sjiek naar „cigarettes françaises”, stak er een op, betaalde geld te veel, en verdween nog vóór de kijkers op 't pleintje en achter de glazen hun verbouwerdheid hadden overwonnen....

Mijn vrouw zei dat ze door de binocle nog juist even in 't duistere had kunnen opmerken hoe men algemeen de verschijningen bedenkelijk begon te vinden. En de zuster had 't raadzaam geacht de stoel met pop weer iets meer achter het gordijn te trekken, want er waren glurende Lutjedammers langs komen sluipen. — Verbeelding!... stelde ik gerust, ... dat komt door jullie angst. Nu zul je eens wat zien: de admiraal! — De verbeelding begon in mij vaardig te worden, als 's avonds tijdens eene voorstelling, en na een snelle, gelukkig geslaagde metamorfose, stapte ik, gelijk een als overwinnaar landend slotvoogd, steek op, verrekijker onder den arm, even later 't pleintje op. Ik tuurde op een afstandje van de samendrommende plein-menschen, door den kijker dreigend naar de woning der ouwe juffrouwen, staarde daarna bedenkelijk naar de lucht, en observeerde nog eens door den kijker alle huizen aan de deftige rij. En over 't instrument heen ziend zag ik in één moment overal tusschen de gordijnen door, in de met theelichtjes en schemerlampjes zacht verlichte interieurtjes, 't deftige viziete-volk als in obsessie naar mij kijken, dood-onbewegelijk. Toen stapte ik stevig parmantig weg.

De zuster, angstig bij de communicatie-deur, stelde voor, om er mee te eindigen: ze was bevreemd geworden voor represaillemaatregelen; doch mijn vrouwtje en ik waren zoo in 't volle tooneel-vuur, aangeblazen nog door onze wraaklust, dat we drien den Turk 't pleintje op wilden sturen. Doch de verstandige verpleegster wist ons zoo duidelijk aan ons opgewonden verstand te brengen, dat zoo'n heidensche figuur in deze stad, nog wel op Zondag, minstens godsdienst-twist zou doen ontstaan, dat de Turk werd uitgeschakeld. Doch de vagebond-bandiet, een mijner succes-volste typen uit de revue, liet ik me niet afpraten. En ik begon vol ambitie met de voorbereiding, zette de warrige pruik op, groezelde mijn gelaats-tint, vormde mijn neus bonkerig en kleurde ze wat rood, plakte een stoppelbaardje en trok het schunnige landlooperspakje aan, en de sleetsche schoenen. En de dikke stok ter hand nemend, verdween ik in de donkere kerk en spoedde me naar den uitgang. Doch daar zag ik menschen samen drommen en hoorde gerammel van sleutels: men had misschien vermoedens gekregen. Ik dacht er nog over om in huis

Schnabel's.

Foto C. Steenbergh.

KASTEEL TER HORST. DE KELDERGEWELVEN.

terug te gaan, doch een malle drift dwong me om den bandiet over 't duistere pleintje te doen sluipen, en bovendien: de communicatie-deur was al weer gesloten. Onhoorbaar op mijn sleetsche afgetrapte landloopers-schoenen sloop ik naar den anderen uitgang, die gelukkig nog vrij was, en repte me 't eenzame straatje door naar het donkere pleintje. Daar kwam ik een dienstmeisje tegen die een gillette huilde en wegliep. Dat deed 't buitengewoon aantal pleintjes-menschen — velen waren op 't gerucht der ongewone verschijningen uit hun naargeestige Zondags-huizen gevluht — naar mij kijken. Ik besloot toen onmiddellijk brutaal midden over 't pleintje te gaan naar de pomp om kwansuis mijn dorst te lesschen. De Lutjedammers weken achteruit als voor een schurftigen hond en gliuften me angstig aan; tusschen twee menschen-rijen ging ik naar de pomp en pompte. Doch de pomp was lens, — al jaren — en toen liet ik me gemoedereerd tegen de groene houten kast afzakken, op de steenen, rug-leunend tegen de pomp, zocht in mijn zakken naar een stuk uitgedroogd brood, — dat tot mijn rekwizieten behoord had en altijd in mijn voddebroek verbleef — en hapte gretig. De ramen rondom 't donkere pleintje kon ik niet zien, zoo dicht stonden de menschen om mij toe, en toch beangst, ver genoeg weg om buiten mijn bereik te blijven. Doch ik hoorde dreigend gemompel om mij heen,

woorden als „den veldwachter roepen” en dus besloot ik mijn spel gauw te eindigen. Snel maakte ik mijn plan op: ik zou aan mijn eigen huis aanschellen en bedelen. Vermoed heesch ik me aan mijn knuppel overeind en slampamperde recht vooruit, dwars door de benauwd uiteen stuivende Lutjedammers op mijn huisje toe. De ramen blonken donker, doch ik kon mijn nabootsing nog vrij duidelijk tusschen de gordijnen door zien gluren, en achter de boven-ramen zag ik vaag iets bewegen: mijn vrouw. Ik salueerde met den dikken stok militairement voor de meneer in de benedenkamer en belde aan. De zuster deed open en wist zich goed een houding van meewarigheid en afschuw te geven. Ik nam mijn lorrige pet af en bedelde om brood en nachtverblijf — en goedgehartig werd ik binnengelaten en de deur gesloten, hard voor de neuzen der kwaadaardige en benauwde gezichten van de mij op een afstandje gevolgd zijnde Lutjedammers. Ik voelde me in 't donker omhelsd door mijn vrouwtje, die achter de deur me stond op te wachten en op de stoppelige bandietenwangen zoende.

Afsminken, uit- en aankleeden was 't werk van een paar minuten; snel werd de pruiken-boel, de costuums en het schminkgerei opgeborgen, — en even later kon ik met kleine rukjes mijn mensch-pop achter de gordijnen wegtrek-

Schnabel's.

Foto C. Steenbergh.

KASTEEL TER HORST. DE ORANJERIE.

Foto C. Steenbergh.

KASTEEL TER HORST. DE TERRASVIJVERS.

ken en mijzelf er even voorzichtig voor in de plaats schuiven. En vrijmoedig vertoonde ik mijn eigen wezen aan de op een afstandje nog nieuwsgierig afwachters, en speelde een spel van verwonderde ergernis over zooveel nieuwsgierigheid. Doch de zuster liet de gordijnen neer en stak de lamp op, en mijn vrouwtje hielp, klaar wakker nog, monter mee om de tafel te dekken. Ze wist van ouds, dat ik, na 't spelen, altijd honger had. En ik ging welgemoed aan de deur een sigaretje rooken en blies de wolkjes argeloos naar de Lutjedammers, die zwijgend, toch met zekere dreiging, voor mijn huisje samenrotten. Ze stonden stevig, de handen in de zakken of onder de zondagsche pandjasjes gevouwen: ze wilden blijkbaar weten hoe 't met den landlooper binnen afliep. Doch ik ging naar binnen en wij bemoeiden ons verder niet met hen: ons spel was gespeeld, onze wraak genomen.

Vroolijk schaarden we ons om de tafel en zouden juist een glas wijn drinken op de beterschap van mijn vrouw en het welslagen onzer vraakneming, — toen er gescheld werd. De vrouwen schrokken en zaten met bonzende harten, terwijl ik ging open doen. Een heer met militair voorkomen wenschte mij te spreken. Ik liet hem binnen. Hij maakte zich bekend als de kapitein-commandant der in de nabuurschap gestationeerde marechaussée; en toen ik hem mijn naam noemde, herkende hij me wel: hij had mij dikwijls zien spelen. Hij excuzeerde zich, hij was toevallig in de buurt geweest en men had hem geroepen, gewaarschuwd, . . . hij wou niet alles zeggen wat men hem verteld had, — hij kon 't ook niet allemaal gelooven: een slecht huis, vreemdelingen in rare kleeren met wie men mij al meer had gezien op mijn eenzame wandelingen in de bosschen en langs de zee, en dan een landlooper, die hier was binnen gelaten en er nog moest zijn; . . . de dames zouden hem niet kwalijk nemen, maar hij begreep er niets van en had dolgraag opheldering. . . .

Na een spannend stiltetje begon mijn vrouwtje eensklaps als een kostschoolmeisje te gieren; de zuster, gematigder, lachte mee, — en als de gemoederen wat bedaard waren, verhaalde ik

den kapitein uitvoerig van onze ergernis, onze wraak en ons comeditje. 't Gevolg was dat de kapitein ook lachte, schaterlachte en dat hij een glas wijn bleef meedrinken, en nog een — tot laat in den nacht, wat de beangste Lutjedammers natuurlijk weer stof tot allerlei onderstellingen heeft gegeven.

Den volgenden morgen begonnen we onze boel te pakken en den dag daarop vertrokken we naar de hoofdstad. Mijn vrouw was geheel genezen, verklaarde de dokter; ze vertoonde trouwens niet 't minste spoor van de gevreesde ziekte: 't was slechts landerigheid en verveling geweest.

En laatst heb ik weer eens een bezoek gebracht aan Lutjedam en omstreken: in een der dennebosschen staat nu een groot sanatorium, en op 't pleintje is, met de pomp, ook ons huisje afgebroken.

COEN HISSINK.

HET KASTEEL TER HORST.

(Slot.)

DE achter den salon gelegen kamer, welke vroeger met den salon één geheel uitmaakte, is de kamer van den in 1910 overleden echtgenoot der tegenwoordige eigenares, baron Melvil van Lijnden, die minister van buitenlandsche zaken was. De barones bewoont des zomers Ter Horst; 's winters verblijft zij, daar zij eeredame der koningin is, in den Haag.

De kamer van mijnheer — zooals dit vertrek op het kasteel nog steeds genoemd wordt — bevat verscheidene opvallend mooie meubels, o.a. een fraaie, oude, geboend eiken bank, een waardevolle antieke kast, enzovoorts, doch het meest belangwekkend uit oudheidkundig en artistiek oogpunt is de schoorsteen, die zich in dit vertrek bevindt.

Deze schouw dagteekent uit den tijd van den bouw van het kasteel. Zij is in grijze zandsteen uitgehouwen. Twee figuren, een ridder en een dame, die de stichters van het huis, den heer Van Hackfort en zijne gemalin, voorstellen, dragen een breede lijst, waarin een schoon uitgevoerde groep, Christus en de overspelige vrouw, is gebeeldhouwd. Ter weerszijden vindt men gebeeldhouwde wapens, helmen en ornamentwerk. De binnenkant der schouw is geheel met oude blauw Delftsche tegels bekleed. Er staat een moderne, maar zeer wel bijpassende haard in dezen schoorsteen.

Langs de eiken spiraaltrap, die door het volle daglicht vanuit den glazen dakkoepel beschenen wordt, begeven wij ons naar de hogere verdiepingen, waar slaap- en badkamers, logeerkamers en bodenvertrekken liggen. De gangen zijn ook hier zeer ruim en ontvangen goed licht. De meubilering is weder met groote zorg gekozen. Hier treft u een fraaie oude hangklok, daar een antieke eiken mangel, ginds een gebeeldhouwde eiken- of mahoniehouten kast. Een eenvoudige achtergrond voor deze smaakvolle versieringen is de witte gepleisterde muur, waartegen alles zoo wel tot zijn recht komt.

We gaan nu nog een verdieping hooger, en zijn op een zolder geraakt; hier is het klokkenhuis (onder de kleine toren gelegen); aan een anderen kant vindt men den duivenzolder, waar een drietot vierhonderd van deze gezellige, doch op hun omgeving niet altijd even keurige vogels in- en uitvliegen.

Thans verstoppen we ons op een der platten. Een kleine trap klauteren we op; een venster wordt opgeduwd. We treden naar buiten.

De aanblik van hieruit is overweldigend. Vóór ons ligt de stijlvolle Le Nôtre-tuin gelijk een bloeiend, levend, meetkundig vraagstuk, daarachter recht zich als een weidsch gebouw het rechtlijnig bosch. Als we den blik naar links wenden, treft ons het liefelijkste landschap: — velden gestrekt in het avondlicht, hier en daar een boomgroep, een woning, en machtig doorklieft de grootsche beukenlaan het groene land. Wonderlijk liefelijke verschieten doemen op, een weinig wazig, doch men bespeurt nog, gelijk fijne, ten hemel geheven handen, de kerktorens van Deventer, van Voorst, van Zutphen. . . . Elders ligt wijdweg de diep-ernstige achtergrond der Soerensche en Loenensche bosschen. Gelijk glazen platen, zwijgend tintelend in het avondlicht, liggen diep beneden ons de grachten. Nabij ons zijn het bleekroode uitsteeksels van den gevel. Eén met een reusachtigen steenen kogel bekroond, is geweldig. . . .

We treden door het kleine venster weer naar binnen, en dalen nu de trappen geheel af. We verlaten het kasteel, om even den hof en de oranjerie te bezien.

Foto C. Steenbergh.

DE GEBEELDHOEWDE LIJST DER ANTIEKE SCHOUW IN HET KASTEEL TER HORST.
IN HET MIDDEN: CHRISTUS EN DE OVERSPELIGE VROUW. (JOH. VIII:6).

EEN VORSTELIJKE VASTE-PLANT. EEN PRACHTIGE GUNNERA MANICATA.

We houden ons even in de kapel op, en zien deze bijna geheel ingericht voor den eeredienst; wel is alles niet aan kant, doch al het benodigde is voorhanden. Zoo leek mij althans. Een altaar met houtsnijwerk versierd, wit met goud afgezet; koorbanken in dezelfde kleuren staan rondom. Het meest opvallend waren de deuren, die met fraai snijwerk in den Louis XVI-stijl zijn versierd.

Na een blik in de zoogenaamde boerderij ernaast, een vertrek, waar de tuinbouw-werktuigen en -gereedschappen worden bewaard, gaan we een kijkje in den tuin nemen.

We passeeren een kippenhok, waarin een partij parelhoenders rondspankert. Het is een aardig soort deren om naar te zien; niet zonder een koddige vreemdheid zijn ze met hun bloedroode koppen en peervormige lijven, met zilveren paarlen als overstrooid; aan kleine kittige clowns in een pak van pailletten, doen ze u denken.

In den keurig aangelegden tuin loopen we langs de strakke, zuiver afgehoekte hagen van bucus, massief als vestingmuren; gelijk fijne, kleine torenspitsen worden ze geflankeerd door de keurige tuya's. Voorts treft men er palmboomen en laurieren van allerhande snit en grootte. De bloemperken liggen er als kostelijke oostersche lapjes tusschen, en fonkelen van zoete en helle kleuren in de geestigste overgangen.

Door een berceau bereiken we den welvoorzienen moestuin, en van daar komen we in de serres, welker inhoud u zegt, dat hier met geduld en toewijding gearbeid is. Dan zien we de oranjerie, welke gedeeltelijk door de kasteelvrouwe des zomers als thee-koepel benut wordt; een keuze, die ons zeer begrijpelijk voorkomt, want het uitzicht van daaruit op den tuin is allerfraaist.

Het is een lust te zien, hoe alle muren gedeeltelijk begroeid zijn; zoowel die van het kasteel zelf als van de andere huizingen. Hier vindt men de verdieping-hooge, donkergroene klim-opvachten uitgespreid; ginds rekt zich het wonderbaarlijk grillige takkengewirwar van vruchtboomen langs de steenen omhoog; elders weer klemt de fijne, zelfhechtende wingerd zijn fijne vingertjes in de voegen, en houdt zich ferm, en klimt, o, zoo langzaam, zoo langzaam, maar ook, o, zoo zeker omhoog; een muur met dit fijne, zwierige stelletje van twijgjes bedekt, is gelijk een subtiel Japansch schilderijtje.

Na een omwegje langs de terrasvijvers, waarin een groote hoeveelheid forellen wordt gekweekt en een schilderachtige, kleine waterval te zien is, begeven we ons langs het kasteel naar de aardige woning van den tuinbaas, welke woning naast de kapel gelegen is.

Daar, in het gezelschap van den tuinbaas en zijn vrouw, twee voortreffelijke menschen, wachtte ik, bij een kopje koffie en een sigaretje, pratend, het uur van den trein. Of liever: ik wachtte niet; dit is niet de juiste uitdrukking: immers, pratend en luisterend vloog de tijd om in de gezellige woning, en het uur van den trein was reeds vrij na, vóór ik zelf zulks bemerkte had.

Zoo was mij die gansche middag trouwens omgevlogen, daar op het landgoed Ter Horst met deszelfs groote distinctie en stemmingsvolle rust, een der bekoorlijkste kasteelen, die ik tot nog toe bezocht op mijn omzwervingen. S.

EEN VORSTELIJKE VASTE-PLANT.

I EDER, die de bovenstaande afbeelding ziet, zal niet aarzelen te erkennen, dat wij volkomen gelijk hebben, wanneer wij de *Gunnera manicata* een vorstelijke vaste-plant noemen en dat wij niet alleen staan in onze meening, blijkt wel uit het feit, dat de bekende Belgische kweeker Louis van Houtte haar destijds „La Reine des plantes vivaces” noemde.

Een plant voor kleine en vooral van stadstuinjes is zij echter niet, zij verlangt ruimte, lucht en licht, doch kan men haar die geven, dan bereikt zij in enkele jaren afmetingen, waarvan ieder, die haar ziet, verbaasd staat.

De beste plaats, die men aan een *Gunnera* geven kan, is alleenstaand op een groot grasveld. Hier zullen haar afmetingen volmaakt tot haar recht komen en zal zij niemand hinderen.

Er staat van deze *Gunnera* op dit oogenblik een exemplaar in den Hortus te Leiden, dat een doorsnede van ruim acht Meter heeft. De bladeren zijn op zich zelf ongeveer 2 Meter in doorsnede en de reusachtige, meer dan 10 c.M. dikke bladstelen zijn ruim 2 Meter lang, zoodat één enkel blad een lengte van meer dan 4 Meter kan bereiken. Ook de afmetingen van het hierneven afgebeelde exemplaar zijn niet veel kleiner.

Het spreekt wel van zelf, dat een plant, die in één zomer zulke reusachtige afmetingen bereikt, heel wat voedsel noodig heeft en wil men dan ook hebben, dat zij zich in haar volle pracht ontwikkelt, dan moet men het haar daar niet aan laten ontbreken.

De *Gunnera*'s stammen uit Chili en zijn hier te lande dus niet volkomen winterhard. In het najaar worden de bladeren afgesneden en de reuzen wortelstokken, die zich gedeeltelijk boven den grond verheffen, met turfstrooisel en blad gedekt. Midden Maart wordt dit dek verwijderd en dan komt wellicht de gevaarlijkste tijd. Het blijkt toch, dat zich dan uit haar koppen reeds jonge bladeren hebben ontwikkeld, die echter uiterst gevoelig zijn voor nachtvorsten, zoodat zij telkens, wanneer men vermoedt, dat die komen zullen, met riet- of moscovische matten gedekt moeten worden. Zijn de jonge bladeren eenmaal bevroren, dan herstellen zij zich niet meer en veel van haar schoon hebben zij verloren.

Half April maakt men om de plant een geul en vult die op met koemest, waarna zij een paar keer met water wordt volgezet. De *Gunnera* nu is een moerasplant en verlangt vooral in het voorjaar en den voorzomer zéér veel vocht. Het best doet men dus de geul een paar keer per week met water vol te zetten en is de voorzomer warm en droog dan kan men het iederen dag, ja zelfs wel een paar keer per dag doen, wanneer het over dag erg heet is geweest.

Naar mate het najaar nadert, behoeft de plant minder water. Er worden van de *Gunnera*'s een tweetal soorten veel gekweekt, n.l. de *Gunnera scabra* of *chilensis* en de *Gunnera manicata*. De eerste wordt het meeste aangetroffen, de laatste echter is in al haar afmetingen wel wat grooter. In het oog vallende verschillen hebben zij echter niet.

Voor nadere bijzonderheden kunnen wij verwijzen naar pag. 35 van den eersten jaargang van „Buiten”, waar wij een uitvoerig artikel aan haar wijdden.

E. TH. W.

EEN LENTEBODE.

NAUWELIJKS is de winter voorbij en beginnen de eerste zonnestrallen het aardrijk te koesteren of wij zien de sneeuwkllokjes haar witte bloemkelkjes ontplooiën. Met hoeveel vreugde worden zij begroet, omdat er met zooveel verlangen naar haar werd uitgezien. Er zijn mij dan ook plantenliefhebbers bekend, die met genoeg een uur zullen wandelen om de eerste sneeuwkllokjes te kunnen begroeten.

Vreemd, dat men ze zoo weinig in stads- en villatuinen ziet, ze kosten zoo weinig en zij stellen zoo goed als geen eischen, zoodat ieder ze kan aanschaffen en verzorgen.

Op de sneeuwkllokjes volgen de Winter-Akonieten en dikwijls is er een strijd tusschen deze beiden, wie wel het eerst haar bloemkelkjes zal openen. Ook de goudgele Akoniet stelt niet veel eischen, hoewel zij niet zoo gemakkelijk verwildert als het sneeuwkllokje, daar zij op zwaren grond niet al te best groeien wil.

Nauwelijks zijn deze beiden uitgebloeid of zij worden opgevolgd door de Crocussen; gelen het eerst en dan de witte en de blauwe. Wat maken die Crocussen een prachtig effect wanneer men ze in een grasveld laat verwilderen. Op de plek, waar men er één plantte, die het eerste jaar met een paar schuchtere bloempjes bloeide, zal men na enkele jaren een polletje hebben staan met een dozijn en meer bloemen. Een grasveld kan door haar in een bloentapijt omgetooverd worden. Daarbij hebben de Crocussen voor, dat zij overal goed groeien en dat haar bloei, wanneer het weder niet al te slecht is, vrij lang duurt.

Op de Crocussen volgen de Narcissen en gelijk met deze komen dan de *Primula's*.

Mooier voorjaarsbloemen dan de *Primula's* zijn wel moeilijk denkbaar en toch, hoe weinig vindt men ze aangeplant. Het is of onze liefhebbers bang zijn van voorjaarsbloemen of — en dat is erger — zouden zij ze niet kennen? Anders is het in Engeland en Duitschland, hier wordt juist aan deze lenteboden groote waarde gehecht en onder de meest gezochte voorjaarsbloemplanten nemen de *Primula's* daar een allereerste plaats in.

Wat een verscheidenheid in vormen en kleuren vindt men tegenwoordig onder deze bloemplanten, want behalve onze gewone Sleutelbloem, de *Primula acaulis*, wordt er tegenwoordig een groot aantal soorten gekweekt, wier bloemen door sprekende kleuren uitmunten.

Onder deze laatste nemen de verscheidenheden van de fraaie *Primula denticulata* een allereerste plaats in. Zij heeft, zooals de afbeelding aantoont, bolronde bloeiwijzen, die op krachtige stelen flink boven de bladrossetten uitsteken. De bloemen doorlopen alle nuances van zuiver wit tot donker violetblauw en haar bloei duurt tamelijk lang. Zet men hier en daar in zijn tuin eenige pollen van deze fraaie *Primula*, dan kan men daar van de eerste helft van de maand April zeer veel genot hebben.

E. TH. W.

DE REIGERSBEK.

DE Reigersbek: in meer dan één opzicht symbool van 's menschen leven: een korte bloei, een snel verval. En toch: wat een afwisseling, wat een vormverscheidenheid, wat een pogen, dat leven aan z'n bestemming te doen beantwoorden, wat een zorgen, aan de nakomelingschap gewijd. Een teer plantje, een tenger dingetje, op 't eerste gezicht niets bijzonders en toch bij nadere kennismaking zoo hoogst merkwaardig! Een vergetelingeetje, door weinigen gekend, door nog minder gewaardeerd. Ik wil niet pogen, het u voor oogen te tooveren; met de beste beschrijving zou het mij toch niet lukken en 'k heb een stille hoop, dat de afbeelding u wat op 't pad helpen zal. Ge kent ze dus, of ge kent ze niet. In 't laatste geval: laat dit ongelezen en tracht ze eerst met eigen oogen te zien.

Op zandige gronden, in de duinen, op ruige plaatsen, groeit ze bij honderden. In April begint dat al, in October eindigt het pas. Haar blad is zoo typisch en ook zoo goed op de foto weergegeven, dat ge u in dit opzicht niet vergissen kunt. En de bloempjes: precies die van de geraniums, maar dan veel kleiner, een centimeter hoogstens in doorsnede, echte miniatuurdingetjes, met een heerlijk purper, zooals men dat maar zelden aantreft. En ook, evenals bij de geraniums, verscheidene van die bloempjes tot een schermpje vereenigd, die één voor één oprijzen, totdat ook de laatste het heeft afgelegd. Zoolang ze nog klein zijn en in den knop liggen, worden ze alle te zamen door eenige vliezige schutblaadjes omgeven. Elk bloempje

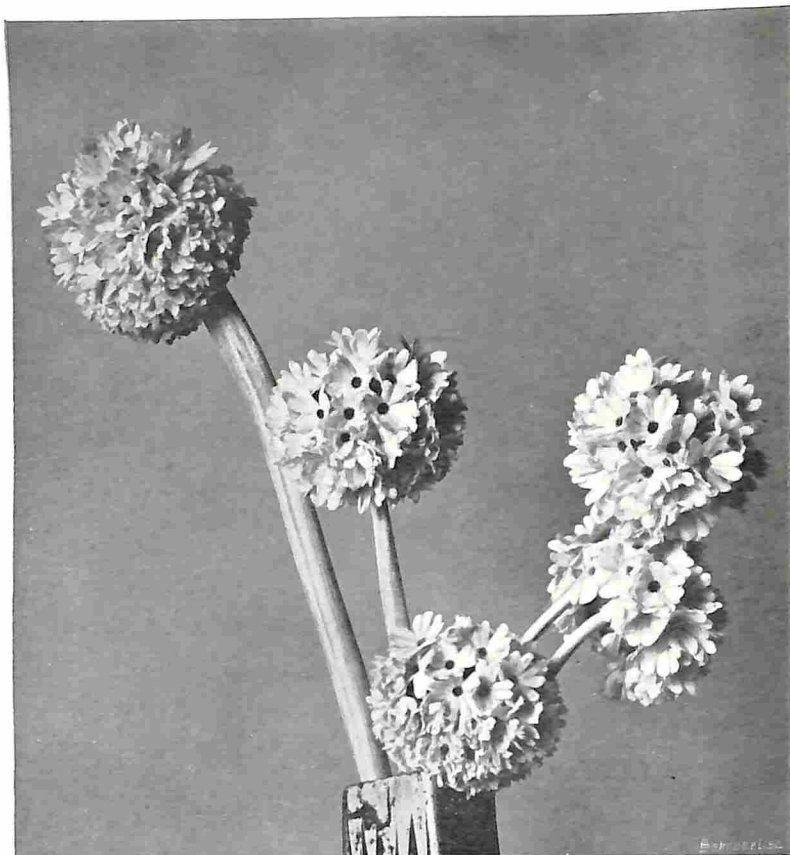

Foto Louis Ramaekers.

EEN LENTEBODE.

PRIMULA DENTICULATA GRANDIFLORA.

heeft vijf kelkblaadjes, die ieder in een naald eindigen, vijf kroonblaadjes, tien meeldraden en een stamper. Dat is op zich zelf de vermelding niet waard, maar nu doet zich het volgende voor:

Van de tien meeldraden zijn slechts de binnenste vijf tot volledige ontwikkeling gekomen. De buitenste vijf missen de helmknoppen, zoodat alleen de helmraden nog als rudimenten overgebleven zijn. Ze zijn een herinnering uit den tijd, dat alle meeldraden zijn stuifmeel konden voortbrengen. En terwijl andere bloemen zich beijveren, om door vreemd stuifmeel bestoven te worden, is het hier zóó, dat er van kruisbestuiving haast geen sprake wezen kan. Want stamper en meeldraden zijn nagenoeg tegelijkertijd voor het vervullen van hunne functiën gereed: de eerste om het stuifmeel te ontvangen, de laatste om het af te geven. En de bloeitijd duurt maar kort: weinige uren, van 's morgens acht tot 's middags vier. Geen uur na het ontluiken liggen de helmknoppen van de drie bovenste meeldraden al zoo dicht tegen de stempels aan, dat zelfbestuiving niet uitblijven kan. Lang duurt het niet, of de beide andere volgen dat voorbeeld. Zoo wordt dus de kruisbestuiving een kansje geboden, maar de zelfbestuiving is toch regel.

Nu bestaat naast dezen eenvoudigen vorm, met regelmatige

Foto R. Tepe.

DE REIGERSBEK. (ERODEUM CICATORUM).

Foto C. van Es.

JACHTRIT, GEHOUDEN DOOR DE HAAGSCHE JACHTVEREENIGING OP
DONDERDAG 30 APRIL L.L.
IN DE DUINEN VAN WAASDORP.

Foto C. van Es.

DE LAATSTE VOSSENJACHT DER KON. VELUWSCHE JACHTVEREENIGING
OP WOENSDAG 29 APRIL L.L.
BARON VAN PALLANDT MET DE HONDEN BIJ HET AFGAAN DER JACHT.

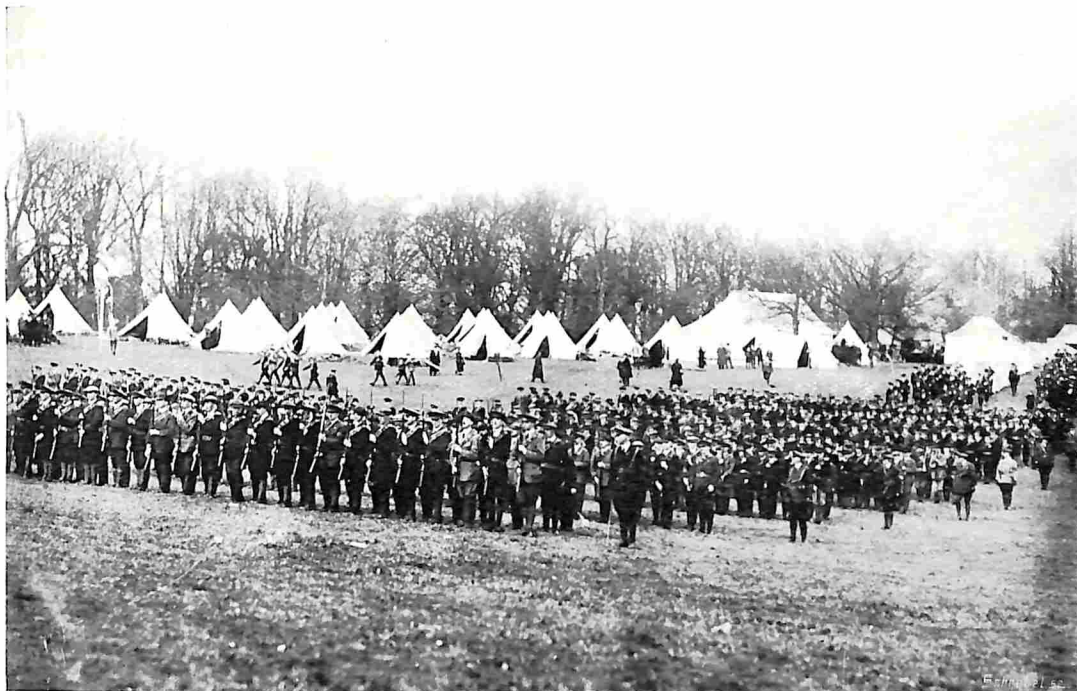

Foto-Bureau „Argus“.

ULSTER ONDER DE WAPENEN.
PARADE VAN VRIJWILLIGERS OP HET CLANDEBOYE CAMP

kroontjes, een andere, die het een stapje verder in de wereld gebracht heeft. Haar bloempjes staan niet vlak, maar schuin; ze keeren zich naar de zon toe en zijn daardoor al van verre zichtbaar. Dat bevordert natuurlijk het insectenbezoek en zoo is het dan ook gemakkelijk te begrijpen, dat ze zich hiervoor ook in andere opzichten aangepast hebben. Om het den bezoekers gemakkelijk te maken, hebben zich de drie onderste blaadjes verlengd, zoodat het bloempje in vorm wel wat op een viooltje gaat lijken. De insecten kunnen er zich op neerzetten en hebben zoo bij het zuigen van den honig een gemakkelijk zitje. En, als om ze den weg te wijzen, hebben de beide bovenste blaadjes aan hun voet donkere vlekjes, die het honigmerk heeten. Wordt daar het snuitje tusschen doorgestoken, dan vinden ze, wat ze zoeken. Want hier heeft zich de honigklier, die aan den voet van den sterielen meeldraad zit, het sterkst ontwikkeld. Er wordt zooveel honig afgescheiden, dat ze maar nauwelijks onder de lange wimpers ter zijde van de twee blaadjes verborgen blijven kan. De andere vier kliertjes zijn veel kleiner en scheiden bijna niets van het zoete vocht af. Zoo heeft deze bloemvorm dus veel op haar eenvoudiger zuster voor en het gevolg daarvan is, dat de kruisbestuiving bij haar regel, de zelfbestuiving daarentegen uitzondering is. Haar bloei duurt dan ook twee volle dagen en eerst den tweeden dag, nadat alle meeldraden hun helmknoppen afgeworpen hebben en hun stuifmeel door insecten weggevoerd is, spreiden zij hun vijf stempeltakken uit. Er is dus al heel weinig kans, dat het eigen stuifmeel op den eigen stamper terecht komen zal.

(Slot volgt.)

K SIDERIUS.

Een knappe politie-hond.

De Dresdener politie-kennel bezit een hond, „Schack“ geheeten, die doorslaande bewijzen van uitstekend speurvermogen ten beste gaf. Onlangs verloor daar een heer 's nachts zijn gouden bril en kon deze, trots urenlang zoekens, niet terugvinden op straat. Hij riep politiehulp in en Schack werd lucht gegeven om de verloren schat op te sporen, wat zeer moeilijk was geworden, daar intuschen de bezemwagens gepasseerd waren om de straten schoon te vegen.

Toch bleef de hond na een twintig minuten ijverig zoeken plotseling voor een pas opgeveegde hoop straatvuil staan en bracht al krabbelend spoedig de bril onbeschadigd daaruit te voorschijn. G.

LANDSCHAP.

Naar het Deensch van Jens Peter Jacobsen.

Stille, gij lieve, gij blonde,
Zacht zij de gang van ons treën,
Er sluimert een zang in het ronde,
In de nacht'lijke rust om ons heen.

Stille zijn winden en vlieten,
Stom ied're zangvogelmond,
Zwijgende bronnen verschieten
Blank over mossigen grond.

Manestrallen verglijden
Zacht tusschen heester en boom,
Aan der paden stille zijden
Sluimert een glinst'rende zoom,

Zilverwolken verpoozen, —
Machtig vogelenheer, —
Hoog boven de kruinen die koozen;
Luisterend schouwen zij neer.

Stille zijn winden en vlieten,
Zacht zij de gang van ons treën;
Er sluimert een zang van genieten
In de nacht'lijke rust om ons heen.

EDWARD B. KOSTER.